

LA FESTA MAJOR D'IGUALADA: CONTEXT, EVOLUCIÓ I MOMENT ACTUAL

JOSEP RABELL PADRÓ

Una cultura només és viva en la mesura que és conflictiva

Manuel de Pedrolo

LA FESTA MAJOR D'IGUALADA. ANÀLISI I EVOLUCIÓ HISTÒRICA¹

Per analitzar l'evolució de la festa a la ciutat d'Igualada, a banda d'entrevistes amb els protagonistes, prendrem com a referència els programes editats per l'ajuntament d'Igualada, des de l'inici de la democràcia fins a l'actualitat (1975-2011), atenent al seu valor documental. L'objectiu d'aquesta primera anàlisi és determinar els moments més significatius que han marcat un canvi en l'estructura de l'organització o en les formes de participació que per motius diversos s'han anat desenvolupant. Sintetitzar trenta-sis anys d'història és una tasca ingent, que segurament presentarà moltes mancances, però que ens serveix per entendre els diferents moments en l'evolució d'aquesta festa fins arribar a l'actualitat.

---

1. Article basat en fragments del treball de final del Màster interuniversitari en Gestió Cultural (UOC, Universitat de Girona, Universitat de les Illes Balears) i que porta per títol *Models de gestió de la festa: el cas d'Igualada i Vilafranca*.

LA INSTAURACIÓ DE LA DEMOCRÀCIA (1975-1980)

L'any 1975, a les acaballes de la dictadura, en la salutació de l'alcalde del programa de la Festa Major, sense signar, destaquen els comentaris que enalteixen el valor històric de la festa, documentada fa més de cinc-cents anys. En el mateix escrit de salutació es manifesta la situació de decadència de la festa, lamentant la clara desaparició de les comparses i balls populars que havia tingut la ciutat: «*En queden només els espadats de cinc, els castells i els gegants de la ciutat*», adquirits el 1943. Igualada es defineix com a ciutat industrial i literalment s'utilitza l'adjectiu «progressiva». La Festa Major es presenta com un espai de retrobament amb els amics, els veïns i els parents, els quals es convida a dinar el diumenge.

Aquest any la Festa Major ocupava tres dies (dissabte, diumenge i dilluns), i no havia de coincidir amb la data del patró de la ciutat, el dia 24 d'agost, pel fet que, a partir de l'any 1968, els ritmes i les necessitats que, imposava el teixit industrial emergent, juntament amb la necessitat de regular les vacances, feien que la data de la Festa Major es fixés en el tercer cap de setmana del mes d'agost.

Una festa que tradicionalment se celebrava del 23 d'agost (vigília de Sant Bartomeu) fins al dia 27.

Si analitzem el programa d'actes i ens centrem en les activitats folklòriques o tradicionals, queda palès que totes les colles, a excepció dels gegants, eren forànies, llogades per l'Ajuntament per actuar a la ciutat (ball de bastons de la Llacuna, ball de gitanes de Sitges, etc.). Fins i tot, durant molts anys, va caldre llogar els portadors dels gegants de la ciutat perquè no existia cap grup local per fer-los ballar.

S'evidencia, per tant, que durant aquests anys no existia un teixit social participatiu en el muntatge de la Festa Major. Els actes propis de la festa es dividien entre el ball típic de Festa Major per parelles, els concerts de música moderna per a joves, els festivals infantils i les exhibicions de ballets clàssics i folklòrics, teatre i audicions musicals. L'esport també ocupava un espai en la festa: partits de futbol i curses ciclistes. En el programa de la Festa Major de 1989 s'inclou un article de Marcel·lí Valls que posa de manifest la decadència de la Festa Major, especialment els anys 1960, 1964 i 1966, en què cap colla castellera no va actuar a la ciutat. Durant els anys previs a la recuperació democràtica persisteix un discurs que posa de relleu el valor històric de la festa (documentada el 1387) i literalment es diu en el programa de 1977: «*la Festa Major tenia una importància que avui no pot tenir per tal com els estils de vida han creat una manera de viure distinta*».

No és fins a l'any 1980, coincidint amb la recuperació de l'autogovern autonòmic, que s'hi afegeixen activitats que suposen una ruptura amb l'estructura anterior: un concert de *Rock and Roll* i un festival infantil promogut per una nova entitat de pares i mares, Rialles, que trenca amb els repetitius espectacles de màgia i pallassos tradicionals. Així es dona pas a companyies de teatre infantil en llengua catalana com l'Estaquirot i d'altres que aniran actuant en els anys següents. Les cercaviles segueixen el mateix caire: els gegants i *nanos* de la ciutat juntament amb colles de balls i gegants dels pobles i ciutats veïnes.

Els anys vuitanta, com ja hem comentat, es caracteritzen perquè l'Ajuntament ha de contractar portadors de gegants de fora de la ciutat perquè no hi ha cap colla local. Això vol dir que no hi ha cap motivació respecte a una tradició que els joves del moment perceben com a antiga i anacrònica. Per contra, emergeixen amb força noves formes de participació festiva: el grup d'animació Gralla, fruit de les inquietuds d'un grup de joves estudiants que organitza cercaviles musicals amb un vestuari innovador i elements com xanques i música folk, inspirades en companyies com La Cubana, Comediants, etc. Dins el mateix període, sorgeixen altres grups d'animació com Bullic Bullanga, Suc de suquets i Gresca Fresca, a la vila veïna de Capellades. Aquests grups, a més de participar en les cercaviles tradicionals —tot i no ser-ne elements característics—, fan accions de teatre al carrer amb personatges estridents i contemporanis, com un policia borratxo, una senyora de la neteja que es passeja en bata i *fregona* entre el públic o un personatge disfressat de capellà llançant aigua beneïta als assistents. Es tracta de paròdies que busquen la transgressió i promouen un canvi en els costums. La percepció respecte el folklore i els balls tradicionals era que formaven part del passat, es consideraven anacronismes més propis del passat o del món rural que no pas d'una ciutat mitjana industrial com Igualada.

Són els inicis d'accions que persegueixen la transgressió. Formen part del canvi característic de l'inici de la democràcia, dels moviments contestataris, que fins aquell moment no podien emergir, ocults i relegats a l'àmbit privat.

1980 és l'any de l'inici dels festivals musicals dins la Festa Major, que porten representants de la nova cançó catalana com Francesc Pi de la Serra o Marina Rossell. En els crèdits del programa de festes consta per primera vegada el llistat que forma la comissió de festes de l'Ajuntament: associacions de barris, Associació Rialles de teatre infantil i personatges lligats a la festa. Són anys d'una forta crisi econòmica que provoca el tancament i la cai-

guda de moltes empreses del sector tèxtil. Això no obstant, l'any 1981 es recupera el format antic del programa que consta de cent deu pàgines, en lloc del tríptic dels anys anteriors.

ELS ANYS VUITANTA, EL PRINCIPI DE LA RECUPERACIÓ DE LA FESTA

Els anys vuitanta es caracteritzen per l'eclosió i l'increment exponencial de les activitats i, per tant, s'incrementa el pressupost destinat a la festa. 1981 marca una fita en l'inici de recuperació pel que fa a les tradicions. Es presenta el nou Drac d'Igualada, construït per una colla de joves de la ciutat. El dia de la seva presentació va estar acompanyat pel drac petit de Vilafranca i un drac de roba que llançava aigua, construït pel grup d'animació Gralla.

Aquest any es fa un pas més en la innovació de la festa amb la creació del que inicialment es va anomenar com la *Revetlla popular amb tres places*

simultànies i tallades al trànsit: la plaça de l'Ajuntament, la plaça del Pilar i la plaça Pius XIIè. És el primer antecedent del que posteriorment es batejaria com la *Revetlla popular de les cinc places*, un dels actes singulars que més es destacava de la festa.

En la salutació de l'alcalde del programa d'actes de la festa major de 1982 es pot llegir «*tant de bo que tinguéssim geganters*», en clara referència a la dificultat per trobar portadors dels gegants de la ciutat. L'any 1983 destaca l'impuls que el regidor Josep Ramon Gumà va donar a la festa en el vessant tradicional, i també en el seu conjunt. Aquest any es realitza per primera vegada el pregó de la Festa Major concebut com un espectacle teatral de carrer, dirigit i interpretat pel grup Gralla. També destaca aquest any la presentació de quatre nous nans emblemàtics per a la ciutat: Rufus el Traginer, Petra l'Encantadora, Martingales el Músic i El Mosca l'Aviador, tots ells obra de l'artista local Llorenç Miquel. Durant aquests anys es produeix un increment en el nombre d'elements presents

a les cercaviles, però no tant pel teixit associatiu local, sinó pel fet de convidar multitud de colles de geganters de la comarca i de Catalunya, com colles de balls folklòrics, diables, etc. Durant aquests anys, l'Agrupació Folklòrica va iniciar la recuperació dels balls característics de la ciutat: ball de cercolets, ball de pastorets, ball de bastons, els cavallets cotoners, etc. Tot i la recuperació puntual dels balls, no es configuraven com a colles exclusives de cada ball, sinó que cada any s'escollien i s'assajaven els balls que es representarien en les cercaviles.

La primera vegada que apareix la descripció de *Revetlla popular a «quatre places»* del nucli antic és l'any 1984 i, dos anys més tard, el 1986, es programa una nova proposta d'espectacle al carrer que encara és recordada en l'actualitat: la representació del musical *El Mikado*, de la companyia Dagoll Dagom, a la plaça de l'Ajuntament.

Aquest mateix any, s'introdueix un nou concepte en la festa que ha esdevingut un element constitutiu fins a l'actualitat. Una activitat que va promoure el grup d'animació Gralla, consistent en la prolongació de la festa per als més joves fins a la sortida del sol, i que anys més tard es va anomenar *l'empalmada*. Aquest primer any, després de la revetlla de les places, s'anunciava a 2/4 de 5 de la matinada la «passejada» pel barri adober del Rec, una zona especial de la ciutat que en aquells moments estava pendent d'urbanitzar, amb carrers molt estrets, laberíntics, amb adoberies i racons inèdits. La passejada va comptar amb una intervenció teatral des del sostre del Museu de la Pell, des d'on una rua massiva de joves va ser increpada amb aigua i farina que llançaven actors del grup Gralla disfressats de bojos. Antoni Monclús, exmembre del grup, comenta que l'èxit de participació va ser rotund i l'activitat va passar a formar part de l'estructura de la Festa Major amb diferents formes i accions.

La majoria dels integrants del grup Gralla eren estudiants universitaris que, després de l'època d'exàmens, es reunien durant una setmana sencera en una casa de colònies, l'Eucaria de Sant Martí

de Tous, per preparar les cercaviles i propostes teatrals per a la Festa Major.

L'empalmada constitueix un element simbòlic de la festa que no està exempt de polèmica per part de molts ciutadans. Aquest acte ha esdevingut per a molts joves un veritable ritual iniciàtic, la primera vegada que els pares accepten deixar sortir els seus fills adolescents fins l'endemà, amb la paradoxa que es tracta d'una de les nits amb més risc, si atenem al nombre d'incidents registrats, atès que es tracta d'una activitat multitudinària.

Per a molts joves, la Festa Major ha estat i en molts casos continua sent el principi de la seva nova condició de joves amb un cert grau d'autonomia. Aquestes primeres sortides es corresponen amb els primers contactes amb el consum d'alcohol i un moment especial d'inici de relacions de parella. En un estudi publicat a www.lamalla.cat del 16 de maig de 2011, se situava l'edat d'inici de l'oci nocturn en els 15,7 anys i les motivacions principals per sortir de festa són estar amb els amics, desconnectar i ballar.² Aquest ritual iniciàtic de l'oci nocturn, sovint va associat a les nits de Festa Major, que ha esdevingut un referent ineludible per a molts pares quan els seus fills reclamen sortir fins que es faci de dia amb l'argument incontestable que és Festa Major.

Durant l'any 1987 s'inclouen al programa de Festa Major els noms de les persones integrants de la comissió de festes. L'any 1989 la revetlla de les cinc places s'autodeclara com «*la més típica de Catalunya*», tot i que no va haver-hi cap estudi que així ho confirmés. El mateix va passar amb la festa major de Vilafranca, que en un programa de principis del s. XX es va autodefinir com la més típica de Catalunya.

Són anys de creixement de la Festa, tant quantitativament com qualitativament, amb la programació d'espectacles de companyies com Dagoll Dagom, la Cubana i d'altres. Més endavant, la

2. <http://www.lamalla.cat/infolocal/girona/article?id=461420>.

professionalització de les companyies i l'exigència dels criteris artístics (amb el consegüent increment de cost tècnic i del cost econòmic de les companyies), va conduir a la reducció en l'oferta de musicals al carrer.

Les cercaviles tradicionals, lluny encara de la seva recuperació dins l'àmbit local, consistien en trobades monogràfiques d'elements d'imatgeria forans. La Trobada de Capgrossos de Catalunya del 1987 i una trobada de Xanques de Catalunya del 1988 en són dos exemples. També coexistien les cercaviles més típiques on es convidaven gairebé totes les colles de la comarca de l'Anoia amb algunes de fora. L'any 1988 participaven 33 grups en la cercavila de sortida d'ofici, de diumenge al matí.

LA DÈCADA DELS NORANTA. L'INICI DE LA RECUPERACIÓ DE LA PARTICIPACIÓ CIUTADANA

L'any 1990 la Festa Major manté una estructura similar a la dels anys anteriors. Es mantenen les

representacions de musicals, però en lloc de fer-se al carrer, aquest any s'ubiquen en un pavelló. Es tracta de l'espectacle de cabaret *Belle Époque*, que no aconsegueix l'èxit d'altres edicions.

A partir de 1991 comença el canvi en el disseny gràfic del programa de la Festa Major que s'havia mantingut durant la dècada dels vuitanta. S'exclou la publicitat i es presenta en un format amb menys pàgines, un canvi que vol trencar amb l'esquema dels anys anteriors.

Aquesta modificació en el disseny del programa coincideix amb un altre canvi puntual que només es va donar el 1991, la inclusió del festival de música *Anòlia* en els dies de la Festa Major. Això va suposar un increment en l'activitat amb concerts diaris fins a la nit del diumenge. Segons explica Ada Jover,³ va ser un canvi eventual, motivat per la manca de disponibilitat econòmica per

3. Ada Jover és dinamitzadora de festes de l'Ajuntament d'Igualada. Gestiona la Festa Major des de l'any 1991. Entrevista realitzada el 22-5-2011.

realitzar la Festa Major d'aquell any. La Festa Major assolix la xifra rècord de set dies de celebració continuats, encara que només sigui per un any.

El 1991 va representar també una fita pel que fa a la recuperació d'un element important de la Festa Major: la nova colla dels Geganters i Grallers d'Igualada, que venien a ocupar un buit que feia anys que es reclamava. Aquest mateix any es va programar per primera vegada una proposta que s'ha mantingut fins al 2011 (encara que amb altres noms), la *Nit folla*, un espai de música conduït per un DJ, en una zona allunyada del centre de la ciutat, fins a la sortida del sol. Actualment, aquesta activitat complementa i diversifica l'oferta entre els joves, entre els assidus a les discoteques i els que prefereixen els concerts en directe al Rec.

Un altre tret característic de la festa i la seva gestió durant els anys noranta és la programació d'activitats paral·leles als barris més allunyats del centre de la ciutat, amb l'argument d'afavorir la participació i el sentiment de «festa de tots i per a tots». Aquesta voluntat política de voler abastar tota d'epidermis de la ciutat es va desenvolupar gairebé durant tota la dècada dels noranta. La realitat, però, posa de manifest que una part de la ciutadania no participa dels actes centrals de la programació. Per a molta gent, la festa major significa únicament l'oferta d'entreteniment de la *Fira d'atraccions*, situada fora del centre i formada per parades de venda ambulant, atraccions, tómboles i tavernes que s'instal·len al seu entorn, constituint una veritable festa major paral·lela a la del programa oficial, el pes específic de la qual caldria analitzar per valorar l'impacte real que té en la ciutadania.

Els diversos espectacles i balls programats durant la Festa Major eren de pagament fins a l'any 1996, moment a partir del qual s'opta per aplicar un model de gratuïtat, motivat en part per les dificultats que suposava el control de taquilla dins l'entramat urbà.

Podem afirmar que els anys noranta és la dècada en què s'inicia la recuperació i l'incre-

ment de la participació en l'apartat tradicional de la festa. L'any 1992, anomenat «any olímpic», té lloc la primera festa major organitzada per un nou equip de govern municipal, format per PSC, Iniciativa per Catalunya i ERC, que es van agrupar per presentar una moció de censura al govern de CIU, grup a l'alcaldia des del primer ajuntament democràtic.

Tot canvi implica una necessitat de diferenciar-se de l'anterior govern. En aquest sentit, aquest any desapareix el típic format del programa de festes per donar pas a un de nou en forma de ventall. És l'època en què el disseny gràfic s'ha de notar i, sobretot, simbolitzar la ruptura amb les formes tradicionals, malgrat que el contingut moltes vegades no deixava de ser similar. Aquest any arrenquen noves propostes com l'acte acadèmic al saló de plens, amb una conferència d'un personatge destacat o d'un tema d'interès local. Una proposta que s'ha mantingut fins a l'actualitat. Són anys d'un increment important de les activitats i una voluntat de millora en l'oferta d'activitats.

Quan el govern de CIU, tres anys més tard, recupera el govern de la ciutat, manté aquesta inèrcia de donar un nou impuls a la festa, incrementant el pressupost en els anys següents.

L'any 1995 és un any important pel que fa a la recuperació de la participació i les tradicions amb la presentació dels Moixigangers d'Igualada, que recuperen el nom de l'antiga moixiganga d'Igualada. Cal recordar que la moixiganga no era una representació castellera, sinó que era una antiga representació teatral popular cerimonial, molt probablement relacionada amb la primavera i el cultiu del cereal, que va evolucionar fins a representar la passió de Jesús. A Igualada, però, s'ha identificat amb el fet casteller, perquè acaba amb un pilar que simbolitza la crucifixió de Jesús. Aquest mateix any, el correfoc pot fer-se exclusivament amb colles locals: els diables d'Igualada i els diables de Santa Caterina, acompanyats de la imatgeria que els és pròpia.

Durant la dècada dels noranta s'utilitza per primera vegada la paraula *empalmada* al programa d'actes. Tot i que les activitats de concerts o discoteca amb durada fins l'endemà es programen des de mitjan anys vuitanta, aquesta denominació no apareix fins al 1995.

Una altra característica dels noranta és la programació de «l'espectacle és al carrer», un festival de teatre i espectacles infantils de petit format que es realitza al passeig Verdaguer dirigit a un públic familiar.

1996 és també l'any en què s'aplica la gratuïtat en la major part d'espectacles i balls que fins ara havien estat de pagament. Únicament quedaran de pagament les representacions al Teatre Municipal l'Ateneu i un musical en una plaça.

Seguint la tònica de la creativitat i el disseny típic dels noranta, el 1997 es presenta un nou format de programa: un calendari que inclou la programació per un costat i els mesos que van d'una festa major a la següent. Pel que fa a la cercavila folklòrica del dissabte a la tarda, cal destacar que el 1997 els integrants són de la ciutat, un total de vint-i-un elements, amb una única participació forana: un grup de grallers per musicar el balls de gitanes de l'Agrupació Folklòrica Igualadina.

La presentació de l'alcalde de 1998 destaca una nova activitat: «la nit més jove», una proposta de música en viu. Una iniciativa que intenta, una vegada més, aconseguir la participació dels joves en la Festa Major. En la salutació que fa al programa, l'alcalde diu literalment que «*la festa es queda "curta" amb els joves*». Aquest comentari evidencia la desafecció dels joves, que la consideraven avorrida i sense cap atractiu. Com a resposta es programa literalment: *La nit més jove: empalmada «superforta»*, que consistia en un concert de les 12 de la nit a les 8 del matí al Parc de l'Estació Vella. Fins aquest any, les *empalmades* es realitzaven únicament la nit de diumenge a dilluns, tradició que aquest any es trenca per intentar superar una festa que era

«*per a la gent gran*», tal i com explica Jesús Enrique, responsable de Ràdio Igualada, que participava activament en l'organització de les Festes Majors.

Són anys d'una estructura poc estable, de canvis constants que busquen millorar una festa en crisi. El 1998 es tornen a canviar els criteris de les cercaviles per acollir una trobada de gegants de Catalunya. És una època d'abundància, de creixement desmesurat, influït per l'alternança en el poder, cosa que provocava una competència entre grups de govern per millorar la Festa Major i, sobretot, fer-la més participada i viscuda. La revetlla de les cinc places compta aquest any amb un total de set espais simultanis on s'hi programen espectacles de màgia, ball popular, ball folk, rock, etc. I, de nou, un musical a la plaça de l'Ajuntament, *Els pirates de Dagoll Dagom*, activitat estrella que s'havia abandonat per la manca d'oferta d'aquest tipus de produccions.

El final de la dècada dels noranta representa el qüestionament d'un model de Festa Major basat en el consum. L'any 1999 el nou alcalde de l'Entesa per Igualada, la coalició formada per PSC, IC i ERC, escriu en la salutació del programa: «*Malgrat els anys que han passat, no hem acabat de trobar el model definitiu*». Una festa de la qual el nou alcalde es desvincula perquè va ser organitzada per l'equip de govern anterior. Aquest any, i amb l'objectiu de captar públic jove, es programa una doble *empalmada*: una discoteca a l'aire lliure i concerts en viu al barri del Rec.

En síntesi, durant tota la dècada dels vuitanta i especialment a finals dels noranta, els diversos programes posen de manifest la incapacitat d'arribar als joves a través de la programació. És l'època en què els joves no tenen cap element identitari propi ni de valoració de la festa que els retingui, i per tant no existeix cap motiu per participar en d'altres com la Festa Major de Vilafranca, Manresa o l'*Aquelarre* a Cervera.

LA REINVENCIÓ DE LA FESTA (2000-2004)

A partir de l'any 2000 el nou govern de l'Entesa manifesta la voluntat de millorar i innovar la festa major de la ciutat. Per tal de materialitzar la voluntat de canvi, integra en la seva gestió una empresa externa, Eclipsi, produccions culturals, SL. La nova empresa assumeix l'encàrrec del govern de transformar la Festa Major d'Igualada, singularitzar-la i fer-la més participativa, en un moment de bonança econòmica. Per aconseguir-ho es va incrementar significativament el pressupost dedicat fins aquell moment a la festa i es va millorar la tasca de recerca de patrocinis.

La primera acció va ser la prolongació de la festa. Si als noranta anava de dimecres a dilluns, a partir del 2000 anirà de dilluns a dilluns, un total de vuit dies en què la intensitat de la programació augmentarà progressivament fins arribar al zenit els tres darrers dies: dissabte, diumenge i el dilluns festiu.

Les novetats en la programació d'aquest any són d'accent cultural per un costat i de recuperació d'elements ancestrals de la festa per un altre. A nivell cultural, es programen visites guiades i teatralitzades a indrets patrimonials de la ciutat, contes per a infants a la biblioteca, una conferència institucional i un cicle diari (fins dijous) de concerts nocturns de petit format a la Rambla de Sant Isidre. D'altra banda, l'any 2000 va ser un any que, en l'imaginari col·lectiu, simbolitzava la imatge del futur fet present, el principi d'una nova època. Per celebrar l'entrada al nou mil·lenni, el programa d'actes de la festa major d'aquest any inclou la recuperació del ball de la *Patera* o *Turquia* —que s'havia representat l'any anterior en la festa dels Premis Ciutat d'Igualada. L'argument és una batalla entre moros i cristians. Abans de la lluita tots els personatges, des del rei fins als soldats moros i cristians, fan un parlament. Sembla que la *Patera* es va representar per darrera vegada el 1901 o 1902, però es van mantenir en la memòria popular els versos i la cantarella *Patera patum...*

i el ritme del tabal. El ball va ser recreat de nou per l'Agrupació Folklorica Igualadina.

Aquest any també es va celebrar la missa en honor el patró de la ciutat el dia de Sant Bartomeu, un dijous, i no el diumenge com era tradicional en els anys anteriors. També es programa una nova activitat, a semblança de la festa de Vilafranca: «la tronada», una activitat molt similar a la *masclètà* valenciana, que va encendre la comissió de festes i les autoritats. Aquest dia es va promoure «la cercavila del Sant», perquè coincidí amb el dia del patró, per presentar la nova Àguila de la ciutat, un nou element de la imatgeria impulsat per la mateixa empresa, i que les ciutats veïnes (Vilafranca i Manresa) van apadrinar amb les seves respectives àligues. Els anys següents es va anar repetint la mateixa estructura i es va consolidar la cercavila del Sant com un espai de presentació dels nous elements de la festa que s'anaven creant.

Hi ha propostes que, tot i no tenir una base històrica fonamentada, donen una idea del veritable sentit de les tradicions: en un moment determinat s'incorpora algun element o ritual nou que, amb més o menys rapidesa, és assumit i acceptat per la comunitat i que acaba mantenint-se en el temps. L'àliga d'Igualada n'és un exemple. La seva creació va dur polèmica, com era d'esperar. Per donar resposta a les veus dissidents que al·legaven la falta de tradició que la justificués, al programa de l'any 2001 apareix un extens elogi del sentit simbòlic de l'àliga, extret del llibre *L'Àliga de Reus*, amb fragments de Joan Amades que la qualifica com «el més important bestiar dels entremesos a peu». En aquest mateix escrit de presentació de l'element es respon molt subtilment a les veus crítiques quan es diu: «*Si bé els motius pels quals es recupera o es construeix una àliga avui poden ser molt variats i fins i tot poden no tenir res a veure amb el simbolisme que sempre li hem atribuït, potser l'única cosa que hauríem de prioritzar és que balli i ho faci d'una manera solemne*».⁴

4. Programa de la Festa Major d'Igualada. Ajuntament d'Igualada, 2001.

Tot i el debat generat, es va fer un esforç important per cercar una colla de portadors i balladors de l'Àliga, que ha esdevingut un dels elements de la imatgeria més solemnes i singulars de la Festa Major, amb el seu gest majestuós i la testa lleugerament inclinada a la dreta, que la diferencia de la resta d'àguiles tradicionals de Catalunya.

En el 2000 es va recrear de nou la *Cercavila d'anada a ofici*, el diumenge al matí. La nova cercavila servia per a lluïment de l'Àliga, que va actuar amb el seu ball dins de l'església de Santa Maria, acompanyada del drac, la víbria, els diables, capgrossos i gegants de la ciutat. Un cop més, la representació de la *Patera* va tenir lloc aquest dia. Aquesta cercavila va consolidar-se també com a nou referent del gran apartat tradicional de la Festa Major, tot i que la *Patera* no s'ha representat més amb posterioritat.

Aquesta integració de les noves tradicions que apareixen a partir de l'any 2000 es va estendre a l'acte de la *Tronada* i la *cercavila de petits*, que es va celebrar per primer cop el dilluns al migdia i que, més endavant, es va traslladar a la tarda per manca de participació. No va seguir la mateixa sort la figura creada el 2006 del Cavall d'Igualada, un gegant zoomòrfic articulat que necessita un toro mecànic per sortir a la cercavila, i que va ser rebutjat reiteradament per la majoria de colles que participen en les cercaviles. El trobaven massa lent i gens característic de les cercaviles tradicionals.⁵

Aquest *look* de festa tradicional, que arrenca amb força en els inicis del nou mil·lenni, s'anirà consolidant amb el disseny d'actes com, per exemple, l'homenatge als Bartomeus, una activitat que es va perllongar fins que no van quedar més igualadins a qui homenatjar l'any 2009.

5. Finalment el cavall d'Igualada es va presentar com un element distintiu de la Mostra d'Igualada de Teatre Infantil i Juvenil. La figura, un element imponent, ha quedat relegada a un paper secundari en la Mostra i en la celebració dels Tres Tombs de la ciutat. Un factor que influeix en la poca presència és l'elevat cost econòmic que suposa posar-lo en funcionament.

L'any 2001 s'instaura una nova cercavila, «En Tonet se'n torna a Cal Granotes», una corrua menor que tanca els actes de la Festa Major la darrera nit després del castell de focs. Consisteix a traslladar el nou gegant Tonet al seu lloc de treball, actualment al Museu de la Pell. Al llarg dels anys, aquesta cercavila s'ha ampliat amb la participació de la geganta Conxita Teixidora, la Guita i d'altres, fins a consolidar-se com un element ritual que simbolitza l'acabament de la Festa Major. Aquest dia es permet als assistents portar els gegants. És una proposta que va iniciar-se amb poc menys que una trentena de persones i que s'ha convertit en una de les cercaviles més emotives que cada any incrementa el nombre de participants.

El 2002 es va recuperar la figura del *Salero*, un antic mestre de cerimònies i protocol que acompanyava les autoritats en els actes més rellevants. En la seva recuperació, se li van atribuir funcions de presentador i animador dels actes de la festa, a banda d'acompanyar les autoritats en els actes més públics. Aquest mateix any s'incorpora a la festa la figura del *cronista*, que va encetar l'escriptor Jordi Llavina. Un convidat forà a la festa que redactava en forma de crònica les seves impressions. Les cròniques es publicaven i repartien durant els dies de festa. Al cronista de la festa van seguir altres actes singulars com *l'esmorzar de forquilla i ganivet* amb el cronista, etc. El 2002 es presenta la geganta Conxita Teixidora, amb les dificultats per part de la dinamitzadora de festes d'aconseguir atraure participants per crear una nova colla que portés la geganta. La tècnica de dinamització cultural, Ada Jover, va proposar que la colla de la geganta fossin noies.

Aquest mateix any, en l'escrit de la presentació del programa, es percep el distanciament amb les entitats de la ciutat: «*la construcció de la Conxita ha estat possible gràcies a la voluntat de l'Ajuntament i el patrocini del gremi del tèxtil FAGEPI*». Propostes fetes per Eclipsi, que comptaven amb el vistiplau de l'equip de govern i que formaven part d'una estratègia de canvi, sense la presència ni la implicació de les entitats. Malgrat això, s'anaven constituint

noves colles que anaven fent seva la nova imatgeria, provocant tot plegat un increment substancial de la participació des de dins de la festa.

És també l'any 2002 quan es va posar en valor el joc de bitlles, amb la programació de tirades informals i un campionat formal a la zona esportiva de les Comes. Les bitlles s'incorporen per l'aparició d'un article que constata que Igualada disposa de documentació de més de sis-cents anys que parlen de l'existència de tirades de bitlles a la ciutat, una de les referències més antigues de Catalunya.

Aquests només són alguns exemples del que s'anava configurant en les festes majors del nou mil·lenni: tot un entramat de foment dels valors tradicionals i folklòrics que posava en valor el patrimoni històric i festiu de la ciutat, però aquesta vegada amb un creixent interès per part de la societat, els joves i les noves colles que s'anaven constituint.

L'EXPANSIÓ DE LA FESTA TRADICIONAL, PARTICIPATIVA I POPULAR (2004-2009)

Durant la festa major de 2003 es van produir mobilitzacions i accions de protesta de joves, per la negativa de l'Ajuntament d'autoritzar l'espai de Barraques, una activitat impulsada inicialment per Eclipsi —amb la suma de diferents entitats i colles de la ciutat. Consisteix a autogestionar el seu propi espai de lleure durant la festa, amb servei de begudes i música fonamentalment. Es tracta d'una activitat referent per als joves, present a ciutats com Girona o Sant Cugat. Cada entitat decora la seva barraca, i hi instal·la equips de so per posar la seva música.

Paradoxalment, el mateix Ajuntament que havia impulsat la creació d'aquesta activitat, era el mateix que es feia enrere després de la nova distribució de poder resultant de les eleccions municipals del 25 de maig de 2003. El regidor de Cultura fins al moment, Xavier Badia (IC), deixava la regidoria per passar a mans del PSC. El nou govern no va voler autoritzar l'activitat,

i va prohibir la venda d'alcohol a les Barraques. Aquest posicionament va provocar que el divendres 22 d'agost de 2003, durant l'acte del pregó de la Festa Major, els joves es manifestessin i mostressin el seu rebuig a la decisió del govern. El diari *Regió 7* recollia la notícia: «*Durant la lectura del pregó, una cinquantena de joves van pujar a l'entarimat de la plaça de l'Ajuntament i van desplegar tres pancartes amb lemes "l'Entesa té un problema amb l'alcohol", "El jovent estem lligats de mans" i "Jo també vull barraques".*»⁶ Els joves van repartir enganxines, samarretes amb els mateixos lemes i llaços negres en senyal de protesta. La prohibició va servir, doncs, per aglutinar, cohesionar i donar força a un grup emergent de joves que finalment van aconseguir constituir-se com l'Associació Juvenil La Collonada i també que s'autoritzessin les Barraques l'any següent, el 2004.

L'eclosió de noves figures i colles entre l'any 2000 i el 2003 es pot entendre com un impuls que va contribuir al creixement en la participació ciutadana. La creació de noves figures, colles, activitats i nous rituals van servir per a la reinvençió de la festa major, que va consolidar un nou model de festa molt més participatiu i identitari. A partir de l'any 2004 es genera una nova etapa marcada per l'empoderament de les entitats, veritables protagonistes de la festa, en la mesura que constitueixen el cos i l'ànima de la celebració, sense les quals la festa no pot celebrar-se. Aquests fenòmens són claus per entendre les dinàmiques i la situació actual de la Festa Major.

La tradició sempre és inventada o reinventada. El fet de «forçar» l'aparició de noves colles a la ciutat ha contribuït a consolidar un gruix important de persones que han assumit la festa com a pròpia, que han fet créixer la implicació de tots i la passió per formar part dels seguicis. Una realitat que ha deixat enrere la necessitat de colles forànies com passava els anys vuitanta i noranta.

LA NECESSITAT DE REGULACIÓ DE LA FESTA MAJOR (2009-2012)

El nou decenni enceta nous debats i noves problemàtiques en la gestió de la Festa Major. Després d'analitzar-ne l'evolució fins a l'actualitat, podem afirmar que s'ha generat un creixement exponencial de les manifestacions folklòriques i tradicionals d'iniciativa popular, a causa d'aquest «contagi» en la dinàmica de presentar cada any un element nou de la imatgeria. Avui es pot parlar d'una emancipació i creixement de les entitats i les figures, de l'eclosió de la festa en el seu vessant més folklòric i de recuperació, que va tenir el seu punt àlgid l'any 2010 amb l'aparició de la Federació del Seguici Tradicional i Històric d'Igualada (FESTHI), una entitat formada, segons es descriu, «*arran de la curiositat i l'interès d'un nombrós grup de persones en el patrimoni tradicional i històric local, i integrada per sis associacions igualadines: Ball de Bastons (2010), Ball de Cercolets (2010), Ball de Pastorets (2011), Ball de Sant Miquel i els Diables (2011), Trabucaires (2008) i la colla castellera Moixiganguers d'Igualada (1995). L'objectiu principal de l'entitat és treballar per la recuperació i divulgació del seguici festiu, tradicional i històric igualadí, per tal de dotar-lo de qualitat i rigor.*»⁷

Una de les propostes de la nova federació és la d'impulsar una nova cercavila «amb rigor», l'ordre de la qual no pot ser arbitrari, sinó que ha d'estar establert i inspirat en els programes de la Festa Major del segle XVIII, XIX i primer quart del XX. Es tracta d'un ordre que és hereu de la processó del Corpus, els actes de la qual es van afegir progressivament a la Festa Major. Els criteris i els arguments utilitzats per justificar la creació d'aquesta cercavila han provocat la confrontació entre les entitats que s'hi senten incloses i aquelles que queden fora de la proposta. Els criteris, com sempre que es recrea una nova activitat,

6. Bernat Ferrer, «La coll@nada es fa veure, malgrat la suspensió consistorial», *Regió 7*, diumenge, 24-8-2003, p. 4.

7. <http://festhi.cat/>

són en molts aspectes arbitraris: així, rebutgen els elements de la imatgeria creats entre el 2000 i el 2010, mantenint excepcions com la figura de l'Àguila, la nova colla de trabucaires els Voladors o els mateixos Moixiganguers.

La preservació del patrimoni tant material com immaterial és un aspecte que s'ha impulsat des de l'administració. En el cas de Catalunya, el Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional de la Generalitat de Catalunya, que amb el decret 389/2006, de 17 d'octubre, del patrimoni festiu de Catalunya, va definir les diferents categories que poden adquirir les festes i els elements festius, un cop han estat inscrits en el Catàleg del Patrimoni Festiu de Catalunya. Les festes poden ser objecte de reconeixement especial a través d'una gradació de les categories:

- a) Festa popular d'interès cultural
- b) Festa tradicional d'interès nacional
- c) Element festiu tradicional d'interès nacional
- d) Festa patrimonial d'interès nacional
- e) Element festiu patrimonial d'interès nacional

En tot cas, les festes i els elements festius tradicionals o patrimonials d'interès nacional han de constituir manifestacions de la cultura tradicional catalana d'«especial arrelament i rellevància».⁸ Aquesta gradació del valor entre les festes també ha estat potenciada per la UNESCO i les declaracions de Patrimoni Immaterial de la Humanitat. L'exemple més conegut, inscrit l'any 2008 a la *Llista Representativa del Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat*, és La Patum de Berga. La UNESCO ha establert que les generacions actuals tenen el deure de preservar la diversitat cultural de la humanitat. Tothom coincideix a determinar que això «*comporta la responsabilitat d'identificar, protegir i conservar, a més del patrimoni històric material, l'obligació de conservar i llegar als nostres successors el patrimoni immaterial*» però igualment, la majoria d'opinions recollides plantegen també

8. <http://www.gencat.cat/diari/4743/06271054.htm> (consultat el 28-8-2011).

que «*la tradició no l'hem de confondre amb un mal entès immobilisme. Ben al contrari, cada generació efectua la seva petita o gran aportació als costums*».⁹

La gestió de la festa implica necessàriament la participació, i quan els mecanismes per fonamentar-la no són adequats, la participació decau. Igualment important és la gestió de les emocions, com un element d'extrema fragilitat que cal acompanyar de forma conscient en els processos de canvi. Recrear i mantenir els rituals que es repeteixen any rere any i vehicular el sentiment de continuïtat en el temps és la finalitat de la gestió, per tal de canalitzar els conflictes i desacords que amenacen l'objectiu pel qual es realitza l'acte festiu.

En aquest sentit, cada comunitat ha de trobar el seu model, aquell que provoqui un sentiment d'autoestima i el projecti més enllà de la festa. Les festes majors han estat històricament, i continuen sent en l'actualitat, un moment en què les comunitats s'aboquen a una celebració conjunta, de vegades vinculades a un pretext religiós com la veneració d'un Patró, Sant Bartomeu a Igualada, Sant Fèlix a Vilafranca o Santa Tecla a Tarragona, o bé relacionades amb un fet històric concret. I per què no, a manca d'algun d'aquests elements, en molts casos s'ha acabat inventant.

Més enllà del model de gestió cultural que s'apliqui, ja sigui participatiu o delegat (com el cas de Vilafranca), cada comunitat ha de posicionar-se per modular les tensions entre els diferents nivells que intervenen en la gestió: el nivell polític, el tècnic i el comunitari. No existeix un model que s'ajusti idealment a totes les posicions, sinó que cada aplicació dels models tindrà els seus efectes en la materialització de la festa. La festa, com la comunitat, és un element viu, convuls, que evoluciona edició rere edició.

La festa ha de servir per enfortir vincles entre uns i altres. Precisament la força integradora de les

9. J. A. Duran, «La força integradora de les festes», *Avui*, 28-3-2005, p. 15.

festes és un dels seus màxims valors, que cal tenir en compte, en un temps en què la globalització i les onades migratòries dels darrers anys aporten noves formes culturals. La festa, doncs, esdevé un element extraordinari per convidar tothom a participar i a integrar-se. En aquest sentit, l'Ajuntament d'Igualada ha impulsat la realització dels *Tallers per a la Festa*, un programa per incentivar les festes tradicionals, que està format per un conjunt de tallers i accions participatives on el resultat serà la creació, la recuperació o l'actualització de la festa. En definitiva, aquests tallers ajudaran a configurar i a donar forma al Protocol de la Festa Major d'Igualada, la seva cohesió social, i sobretot a la recuperació de l'imaginari col·lectiu, per tal que les entitats defineixin el futur de la festa de forma consensuada. Aquest programa està finançat pel Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana (actualment direcció general de Cultura Popular i Tradicional de la Generalitat de Catalunya).

BIBLIOGRAFIA

BERTRAN, J. (2007). «La festa: la il·lusió del permanent des de la transformació contínua». *Cultura*, ISSN 0213.

DELGADO, M. (1992). *La Festa a Catalunya, avui*. Barcelona : Barcanova. ISBN 84-7533-747-3 (Biblioteca cultural Barcanova; 13).

—: (1999). *Festa i ciutat*. Volum II. Fòrum Barcelona tradició. Edita El Mèdol – L'agulla. Institut de Cultura, Ajuntament de Barcelona.

HOBBSAWM, E., RANGER, T. (1983). *La invención de la tradición*. Barcelona, editorial Crítica.

CONTRERAS, Jesús (1984). *Les festes populars*. Barcelona: La Llar del Llibre. ISBN 84-85709-14-4.

ROMA, Josefina (1996). «Fiestas. Locus de la iniciación y de la identidad», a: Joan Prat i Carós y Angel Martínez Hernaez (eds.). *Ensayos de antropología cultural. Homenaje a Claudio Esteva Fabregat*. Barcelona: Ariel. ISBN 84-344-2204-2, p. 204-214.

—: (1999). «Las fiestas en Catalunya» (Som i serem; 13). Article: «La fiesta como patrimonio», Generalitat de Catalunya.

SOLER i AMIGÓ, Joan (2001). «La Ciutat i la festa», a *Cultura popular tradicional*. Barcelona: Pòrtic. ISBN 84-7306-705-3, p. 24-40.

JOSEP RABELL PADRÓ (la Pobla de Claramunt, 1966). Llicenciat amb grau en Antropologia Social i Cultural per la UB i Màster en Gestió Cultural. Actualment és director de l'Institut Municipal de Cultura de l'Ajuntament d'Igualada.